

Янгол Микольцевої мами

Роман Завадович

Микольцева мама порядкувала в кухні і з увагою вслухувалася в тони скрипки, що доносилися з суміжної кімнати. Тони були м'які й приємні — то лилися вони широким музичним струменем, то наче розприскувались водограєм срібних грайливих краплин, то стелилися низькими акордами, мов вечірній туман, щоб за хвилину зграєю щебетливих пташат підірватись угору, в висоті реєстри. Та, хоч яка це була гарна гра, обличчя матері залягала тінь якоїсь турботи, а з грудей добувалося тихе зідхання.

То грає її Микольцьо, її гордість і надія. Він талановитий хлопчик. Люди вгадують, що з нього може бути великий мистець. Але ж як багато він мусить учитися! Батько каже, що самого хисту замало — його треба розвинути наукою, пильністю, музичними вправами.

І ось з батькового наказу Микольцьо кожного дня довгі години вправляється в грі на скрипці. Він грає краще й краще, а батько це бачить, бо сам непоганий скрипаль. Але чи знає батько, як перевтомлюється хлопчина надмірними вправами — чи бачить, що щічки в нього бліднуть і чоло не раз вкривається густою росою поту? Мама часто викриває втому в очах сина, і її ніжне любляче серце переймається неспокоєм: аби ці довгі вправи не пошкодили його здоров'ю, аби не засіяли зневіри, неохоти, не вбили в нього захоплення чарівною красою музики ... На вулицях повно сонця і безжурного дитячого гомону, гуркочуть колеса возів, вигукують погоничі ослів, хтось гучним голосом запрошує гостей до цирку — але все це мусить бути чуже й далеке малому Микольцеві. Він має грати!

Кілька разів Микольцева мама починала з чоловіком розмову про Микольця: чи не варто б давати малому більше часу на дозвілля, на спочинок, на хлоп'ячі забави? Приганяти до скрипки його не треба, він любить музику, мов свою душу, але ... чи любитиме й далі, коли гра стане для нього не насолодою, а згори накиненою тяжкою повинністю?

Батько слухав її журливих слів, але робив по— своєму. На цю справу він мав свій погляд: що наполегливіша наука, що більше зусилля, то кращі поступи, то ближче до мети. А його метою було мати сина не абияким мистцем, бо мистецтво приносить не тільки славу, але часом... і гроші. У прямуюванні до мети він був твердий і холодний. Синок мусів безумовно сповняти його накази. Від малого вимагав найбільшої пильності в науці музики, а за неуважність та помилки гостро карав.

Хлопець поважав батька, хоч був і суворий, але для мами мав у серці якусь ніжну голубину любов. Працював з усіх сил, його гра ставала з дня на день краща а мама все більше раділа і все більше журилася.

Ось і тепер він від самого ранку грає й грає і не перестає грати. Оці ададжіо, анданте й алегро, оці трепетливі тремольо й скочні пасажі та піччікато — всі вони чергуються, мов коралі безконечного, бо замкненого в собі, намиста. Тінь сонячного

годинника пересунулася на середину щита, сонце заглянуло вже й у південне вікно кухні — тільки в Микольцевій кімнаті немає змін: скрипка наповняє її повинню тонів, хлопець працює ... Мама не може видержати, кидає роботу і входить до синовій кімнати. Микольцьо стоїть перед пультом з нотами і з-під його смика з несамовитою швидкістю розприскуються тони пригорщами іскор.

— Ти не втомився, синочку? — говорить мати, і її голос вривається приємним акордом у водоспад звуків.

Микольцьо звертає на неї втомлені жевріючі очі, відкладає скрипку і кидається до матері.

— Не втомився? Головка не болить? — мама пригортає до себе синову голову і кладе долоню на розпалене чоло.

— Трішки, мамочко! — шепоче Микольцьо і на хвилинку заплющує очі. Так, на хвилинку, бо ось на вулиці перед домом чутно батьків голос, і хлопчик прожогом кидається до скрипки. Знов бідні пальчики скачуть-танцюють по струнах, ковзаються на них, тремтять, завмирають, біжать наввипередки аж під саму "кобилку", а чарівна музика обдає материне серце ще більшим неспокоєм. Як йому допомогти? Як зберегти талант? Як урятувати його здоров'я? Що зробити, щоб перевтомлений хлопчик учився не з батькового наказу, а з власної охоти, з глибокої душевної потреби?

За кілька днів, як Микольцьо прийшов уранці привітати маму на добридень, мати притягла його руками до себе.

— Не можеш собі уявити, сину, який гарний я мала сон! Переді мною з'явився чудовий осяйний янгол. Він обіцяв сповнити моє найгарячіше бажання. І ти знаєш, чого я собі побажала? Щоб ти, Микольцю, став першим скрипалем у світі. Першим між першими!

— І що? — запитав Микольцьо, вп'яливши в матір палкі блискучі очі, що нараз загорілись цікавістю.

— Янгол обіцяв, що моє бажання здійсниться! — відповіла мати з такою певністю в голосі, що Микольцьо зразу цьому повірив. Коли це обіцяв янгол, то так воно мусить і статися!

Ще з більшою пильністю взявся до праці. Але мати побачила, що тепер він учиться не лише тому, що цього бажає батько. Деся поділася хлопчикова втома. Його огорнуло велике непереможне бажання добитися того, що обіцяв йому янгол — мамин янгол.

Микольцеві поступи в музиці ставали неймовірні. То було щось чудесне. Він не лише виконував вдало чужі складні композиції, але й почав складати власні музичні твори. На восьмим році життя склав сонату, в якій з'єднав стільки музичних труднощів, що ніхто інший не міг її відіграти. Микольцьо почав виступати вже й прилюдно, в церквах і театрах, і слава про малого віртуоза залунала на вулицях його рідної Генуї².

Нарешті батько вирішив, що оплатиться дати Микольцеві навіть першорядного вчителя, бо тільки такий міг його ще чогонебудь навчити. Він завіз Микольця до Парми, де проживав славний скрипаль і композитор Роля.

Ось батько і син входять до мешкання майстра. Слуга сказав, що його пан трохи

нездужає, але, поки дасть відповідь, чи зможе прийняти гостей, хай почекають у сусідній кімнаті.

На столі лежала скрипка і густо записані сторінки нотного паперу. То була нова композиція, що її написав сам Роля. Микольцьо взяв у руки скрипку і, хоч бачив цю композицію перший раз, почав її зразу гладко грати. Хворий Роля почув музику і дуже здивувався: хто його твір так прегарно виконує, хто взагалі годен його грати без попередньої підготовки? У найбільшому подиві, він схопився з ліжка і, як був у білизні, з перев'язаною хусткою головою, так і ввійшов до сусідньої кімнати.

— Що це? Що ви тут робите? — запитав Роля, вражений видом невеличкого хлопчини, що стояв з його скрипкою в руках.

Батько й син глибоко вклонилися музикові.

— Я Антоньйо Паганіні з Генуї, а це мій син, Микола. Хочу просити вас, щоб ви прийняли його за свого учня.

— За учня? — повторив Роля. — Алеж ... бійтесь Бога! Мені буде важко його ще чого-небудь навчити!

Це була найбільша похвала для Микольця, але хлопець ще мав чого вчитися в свого славного вчителя. Він став його гідним учнем, і за кілька років Роля міг уже пророкувати своєму юному учневі небувале мистецьке майбутнє.

Коли Микольцьо Паганіні мав чотирнадцять років, він виступав з власними концертами в усіх більших містах своєї батьківщини Італії, а потім об'їхав Австрію, Німеччину, Францію й Англію. Скрізь його вітали з небувалим захопленням, бо янгол Микольцевої мами дотримав обіцянки: між скрипалями світу не було такого, хто б дорівнював молодому Паганіні в грі на скрипці. Важко сказати, чи дорівняв хто йому донині, хоч від його смерті минуло вже 115 років. Мало сказати, що його скрипка чудово грала — вона наслідувала звуки природи, щебетання пташат, шум бурі, вона сміялася, зідхала й ридала — одне слово, на скрипці Паганіні dokonував музичних чудес.

Ще й сьогодні, коли якогось славного скрипаля хочуть нагородити найбільшою похвалою, кажуть: "Грає, як сам Паганіні!"

Примітки:

Ададжіо і анданте — повільні темпи в музиці, *алегро* — швидкий, *тремольо* — тремтіння звуків, *піччікато* — добування тонів пальцями, а не смиком

Генуя — одне з найбільших міст Італії.

Нікольо Паганіні народився в Генуї 1782 р., помер у місті Ніцца 1840 року.